

Tracy Chevalier

Mergina

su

perlo

auskaru

Iš anglų kalbos vertė

Darius Kaunelis

Sofoklis

Vilnius, 2021

Marija Tins patenkinta stovėjo šalia manęs, mažliai žvelgdama į paveikslą. Man buvo keista žiūrėti į jį, čia pat matant gulinčius ten pavaizduotus objektus. Aš jau mintinai žinojau visus daiktus ant stalo bei jų padėtį vienas kito atžvilgiu – laiškakampe, šalia alavinio indo atsainiai numestas šepetys, mėlyno audeklo skiautė, juosianti tamsią puodynę. Viskas paveiksle atrodė lygiai taip pat, tik gryniau ir švariau. Paveikslas buvo savotiškas pasityčiojimas iš manojo valymo.

Tuomet pamačiau skirtumą. Iš netikėtumo net sulaukiau kvėpavimą.

– Kas tokio, mergaite?

– Paveiksle nėra liūtų galvų ant kėdės atkaltės šalia tos moters, – pasakiau aš.

– Ne tai. Anksčiau ant tos kėdės buvo pavaizduota padėta liutnia. Jis daug ką pakeičia. Jis netapo tiksliai to, ką mato; tapo tai, kas tinka. Pasakyk man, mergyte, ar tu manai, kad šis paveikslas yra užbaigtas?

Nustebusi pažvelgiau į ją. Tas klausimas galėjo būti provokacija, bet aš negalėjau sugalvoti nieko, ko šiam paveikslui trūktų ir kas jį galėtų padaryti dar puikesnį.

– Argi jis dar neužbaigtas? – sutrikusi paklausiau.

Marija Tins prunkštelėjo.

– Jis prie jo dirba jau tris mėnesius. Manau, kad darbuosis dar du. Ir dar daug ką pakeis. Pamatysi. – Ji apsidairė. – Jau baigėi valyti, ar ne? Gerai, tada tęsk, mergyte, imkis kitų darbų. Jis netrukus ateis ir pažiūrės, kaip atlikai darbą.

Pažvelgiau į paveikslą dar kartą, bet, taip atkakliai jį tyrinėjant, man ėmė rodytis, kad kažkas praslysta pro akis. Tai buvo tas pat, kaip žiūrėti į žvaigždę naktiniame danguje – jei žiūri į ją tiesiai, beveik nematai, bet žiūrint akies kampeliu ji tampa daug skaistesnė.

Paėmiau savo šepetį, kibirą ir šluostę. Man paliekant kambarį, Marija Tins tebestovėjo priešais paveikslą.

Nuėjusi prie kanalo, prisėmiau katilus vandens ir atnešusi pastačiau juos ant ugnies. Tuomet nuėjau ieškoti Tanekės. Ji buvo mergaičių miegamajame ir padėjo Kornelijai rengtis, o Merta tuo pat metu padėjo rengtis Aleidis. Lisbetė rengėsi savarankiškai. Tanekė atrodė be nuotaikos ir dirstelėjo į mane tiksliai tam, kad parodytų demonstratyvų ignoravimą, jei mėginsiu su ja užmegzti pokalbį. Galiausiai atsistojau tiesiai priešais, ir jai nebuvo kitos išeities kaip tik pakelti į mane akis.

– Taneke, einu į žuvies prekyvietę. Ko pageidautum, kad nupirkčiau šiandien?

– Eini? Taip anksti? Mes visuomet einam vėliau. – Tanekė vis dar nežiūrėjo į mane. Ji formavo iš baltų kaspinių keliakampes žvaigždes Kornelijos plaukuose.

– Kol užvirs ant ugnies pastatytas vanduo, esu laisva, todėl nusprendžiau eiti būtent dabar, – paprastai paaiškinau jai. Nemėginau dėstyti, kad geriausius produktus gausi tik anksti, netgi jei mėsininkas ar žuvies pardavėjas pažadėtų specialiai tau skirtus gabalus atidėti į šalį. Ji tai turėtų žinoti ir pati. – Taigi ko pageidautum?

– Šiandien nesapaliok apie žuvį. Nueik pas mėsininką ir nupirk avino mentę, – pasakė Tanekė, baigdama darbą su kaspinais. Kornelija pašoko ant kojų ir, prasmukusi pro mane, išbėgo į koridorių. Tanekė nususuko į šalį ir atidarė dėžę, kažko joje ieškodama. Kurį laiką stebėjau jos plačią nugarą, aptemptą pilkšvai ruda suknele.

Ji man akivaizdžiai pavydėjo. Išvaliau studiją, kur jai neleidiama kelti kojos ir kur, atrodo, buvo neleidžiama įeiti niekam, išskyrus mane ir Mariją Tins.

Tanekė atsitiesė, rankoje laikydama vaikišką kepuraitę, ir pareiškė:

– Žinai, meistras yra mane tapęs. Jis nutapė mane pilančią pieną. Visi kalbėjo, kad tai jo geriausias paveikslas.

– Norėčiau jį pamatyti, – atsakiau. – Ar jis dar tebėra čia?

– O ne, jį nupirko van Reivenas.

Akimirką galvojau, ką jai pasakyti.

– Vadinasi, vienas iš turtingiausių Delfto žmonių turi malonumą į tavo žiūrėti kiekvieną dieną.

Tanekė plačiai nusišypsojo, o jos spuoguotas veidas tapo dar platesnis. Tinkami žodžiai akimirksniu pakeitė jos nuotaiką. Pasirodo, tai priklausė tik nuo manęs.

Pasisukau eiti, kol jos nuotaika nespėjo sugesti.

– Ar galiu eiti su tavimi? – paklausė Merta.

– O aš? – bemat prisidėjo prie jos Lisbetė.

– Ne šiandien, – atsakiau tvirtu tonu. – Turite papusryčiauti ir padėti Tanekėi. – Šiaip jau aš nenorėjau, kad mergaitės įprastų kaskart lydėti mane. Leidimą eiti drauge galėčiau panaudoti kaip atlygį už lojalumą man.

Taip pat norėjosi vienai pažingsniuoti pažįstamomis savo miesto gatvelėmis, kurių aplinka kas akimirką neprimintų mano naujojo gyvenimo. Kai įžengiau į Turgaus aikštę, už nugaros palikdama Popiežininkų kampa, giliai atsikvėpiau. Nė nepagalvojau, kad visą laiką naujuosiuose namuose buvau save taip užgniaūžusi.

Prieš eidama link Peterio prekystalio, sustojau šalia savo pažįstamo mėsininko. Išvydęs mane, jis nusišypsojo.

– Tai pagaliau nusprendėte pasisveikinti! Ką, vakar buvote per didelė tokiems kaip aš? – provokuojamai paklausė jis.

Ėmiau aiškinti savo naują situaciją, bet jis neleido man pa-
baigti.

– Be abejo, žinau. Visi apie tai kalba – plytelių meistro Jano dukterė nuėjo dirbti tarnaitė pas tapytoją Vermerį. O po dienos jau pasirodo, jog ji pernelyg pasipūtusi, kad kalbėtų su senais draugais!

– Neturiu jokio pagrindo būti pasipūtusi dėl to, kad tapau kambarine. Mano tėvui dėl to labai apmaudu.

– Tavo tėvui tiesiog labai nepasisekė. Niekas jo nekaltina. Ir tau nėra ko gėdytis, mano miela. Nebent to, kad nebeperki mėsos iš manęs.

– Bijau, kad neturiu pasirinkimo. Sprendžia mano ponias.

– A, matai, kaip? Vadinasi, kad jūs perkate iš Peterio, neturi nieko bendra su jo gražiuoju sūnumi?

Aš suraukiau antakius.

– Nė akyse nesu mačiusi jo sūnaus.

– Pamatysit, pamatysit, – nusijuokė jis. – Dabar eikite. Kai susitiksit su savo motina, pasakykit, kad ateitų šnektelėti su manimi. Būsiu jai ši tą atidėjęs.

Padėkojau jam ir pro prekystalių eilę nužingsniavau prie Peterio. Išvydęs mane, jis atrodė nustebęs.

– Ir vėl jūs pas mane? Tai negalėjote susilaikyti nenupirkusi dar liežuvių?

– Norėčiau nusipirkti avienos mentės.

– Dabar pasakykite man, Grėte, argi tai buvo ne geriausias liežuvis, kokį teko valgyti?

Aš napanorau pareikšti jam komplimento, kurio troško.

– Ponas ir ponias jį suvalgė. Jie nieko apie tai neužsiminė.

Atsigręžė už Peterio stovįs jaunas vyriškis – pasidėjęs ant stalo už prekystalio jautienos gabalą pjaustė jį. Tai tikriausiai Peterio sūnus, nes, nors ir aukštesnis už savo tėvą, buvo tokių pat skaisčiai mėlynų akių. Jo šviesūs plaukai buvo ilgi ir smulkiškai garbanoti, aprėminantys skaistų veidą, kurio skruostai

man priminė du abrikosus. Tik jo kruvina prijuostė buvo vienintelis dalykas, rėžiantis akį.

Jo žvilgsnis nusileido ant manęs kaip drugelis ant žiedo – negalėjau susitūrėti neišraudusi. Įsmeigusi akis į jo tėvą, pakartojau prašymą – avienos mentės. Peteris pasikapstė savose mėsos atsargose ir, ištraukęs avienos mentę, padėjo ją ant prekystalio. Dvi poros akių sekė kiekvieną mano judesį.

Mentė pakraščiais buvo papilkėjusi. Pauosčiau mėsą.

– Ji nešviežia, – stačiokiškai išdrožiau. – Ponia tikrai nebus tokia patenkinta, kaip jūs tikitės, drauge su šeima valgudama šitą mėsą. – Mano tonas buvo arogantiškesnis, nei norėjau. O gal jis ir turėjo būti būtent toks.

Tėvas ir sūnus nustebę spoksojo į mane. Atlaikiau tėvo žvilgsnį ir sykiu stengiausi ignoruoti sūnų.

Pagaliau Peteris atsigręžė į savo sūnų.

– Peteri, duok man tą mentę, padėtą vežime atskirai.

– Bet ji skirta... – Peteris sūnus nutilo nebaigęs sakinio. Paskui pradingo ir grįžo su kita mente, kuri, kaip aš bemat pastebėjau, buvo nepalyginamai geresnė. Linktelėjau galvą.

– Taip, šita geresnė.

Peteris sūnus suvyniojo mentę į popierių ir įdėjo į mano kibirėlį. Aš padėkojau, o kai pasisukau eiti, akies krašteliu pastebėjau, kaip tėvas ir sūnus persimetė reikšmingais žvilgsniais. Netgi tuomet aš kažkaip nujaučiau, ką šis susižvalgymas reiškia ir ką jis reikš man.

Kai sugrįžau, Katarina sėdėjo ant suolo ir krūtimi maitino Johanesą. Parodžiau jai mentę, ir ji linktelėjo galvą. Jau rengiausi eiti vidun, kai ji tyliu balsu, nežiūrėdama į mane, pasakė:

– Mano vyras patikrino studiją ir nusprendė, kad tavo darbas jam tinka.

– Dėkui, ponია, – pasakiau aš ir žengiau vidun. Pažvelgusi į natiurmortą su vaisiais bei omaru, pagalvojau: „Taigi aš čia tikrai pasiliksiu.“

Likusi dienos dalis praėjo panašiai kaip ir pirmoji, kaip praeis daugelis kitų dienų. Išvaliusi studiją ir nuėjusi į mėsos ar žuvies prekyvietę, imdavausi skalbinių: vieną dieną juos rūšiuodavau, mirkydavau ir trindavau dėmes, kitą dieną trinkdavau, skalaudavau, virindavau ir grėždavau, po to džiaustydavau skalbinius kieme ant virvių, kad juos išbaltintų vidurdienio saulė, dar kitą dieną lygindavau, adydavau ir lankstydavau. Visuomet ištaikydavau laiko padėti Tanekei pagaminti pietus. Paskui mudvi drauge sutvarkydavome stalą ir aš turėdavau laisvą valandėlę pailsėti, pasiuvinėti atsisėdusi ant suoliuko namo priekyje arba vidiniame kiemelyje. Vėliau baigdavau tai, ką buvau pradėjusi iš ryto, o užbaigusi padėdavau Tanekei ruošti vakarienę. Paskutinis mūsų darbas būdavo dar kartą išmazgoti grindis, kad iš ryto jos būtų šviežios ir švarios.

Vakare, nusileidusi į rūšį, uždengdavau virš mano kojų kabantį Nukryžiuotojo paveikslą tądien dėvėta prijuoste. Nematant paveikslą miegodavau geriau. Kitą dieną tą prijuostę pridėdavau prie skalbinių.

Katarinai kitą rytą rakinant studijos duris, paklausiau jos, ar turėčiau išvalyti ir langus.

– Kodėl ne? – atžariai atsakė ji. – Tu neturėtum manęs klausinėti tokių smulkmenų.

– Aš klausiu dėl šviesos, ponია, – paaiškinau. – Jei nuvalysiu langus, gali pasikeisti apšvietimas. Matote?

Ji nematė. Ji nenorėjo ar negalėjo įeiti į kambarį ir pažvelgti į paveikslą. Man susidarė įspūdis, kad Katarina niekuomet

nebuvo įžengusi į studiją. Kai Tanekė bus geros nuotaikos, paklausiu jos kodėl. Katarina nulipo žemyn pasiklausti *jo* ir po kiek laiko iš apačios man šūktelėjo, jog langų neliesčiau.

Valydama studiją, nepastebėjau jokių *jo* buvimo pėdsakų.

Niekas nebuvo pajudinta, paletės buvo švarios, o ir pats paveikslas neatrodė nė kiek pasikeitęs. Bet aš jaučiau, kad *jo* čia būta.

Per pirmąsias dvi dienas, praleistas namuose Audė Langendeiko gatvėje, jį temačiau labai mažai. Kartais girdėdavau *jį* lipant laiptais, einant koridoriu, kvatojant su savo vaikais, švelniai kalbantis su Katarina. Klausantis *jo* balso man atrodydavo, tarytum netvirtomis kojomis eičiau kanalo pakraščiu. Aš visiškai nežinojau, kaip *jis* elgsis su manimi savo paties namuose, ar kreips dėmesį į daržoves, kurias pjaustysiu *jo* virtuvėje.

Nė vienas vyras iki tol dar nebuvo parodęs tokio susidomėjimo manimi.

Akis į akį su *juo* susitikau trečiąją savo buvimo šiuose namuose dieną. Prieš pat pietus nuėjau surasti lėkštės, kurią Lisbetė buvo palikusi lauke, ir vos neatsitrenkiau į *jį*, koridoriu ant rankų besinešantį Aleidis.

Aš žengiau žingsnį atgal, *jis* ir Aleidis nužvelgė mane tokio-omis pačiomis pilkomis akimis. Nesupratau, ar *jis* man nusišypsojo, ar ne. Buvo sunku atlaikyti *jo* žvilgsnį. Prisiminiau moterį iš paveikslo studijoje, dėvinčią geltono atlaso suknią ir perlų karolius. Ji lengvai atlaikytų bet kurio vyriškio žvilgsnį. Kai vis dėlto sukaupiau jėgas ir pakėliau akis, *jis* į mane jau nežiūrėjo.

Kitą dieną išvydau tą moterį gyvą. Grįždama iš mėsininko, pamačiau Audė Langendeiko gatvę priešais mane einančius vyrą ir moterį. Prie mūsų namo durų jis atsisuko į ją, atsisveikindamas linktelėjo galvą ir nuėjo toliau. Jo skrybėlėje buvo įsmeigta ilga balta plunksna – nusprendžiau, kad tai tikriausiai bus tas pats vyriškis, apsilankęs šiame name prieš porą dienų.